

מחון לבחינת בגרות בספרות חורף תשס"ט, 2009

כתבו: רם פרנקל
לאה גונן

פרק ראשון - שירה

שירת ימה"ב

1) ישנה בחיק ילדות/ יהודה הלוי

- השיר הוא מז'אנר שירת הקודש שנכתבה כגיוון לתפילה. זהו שיר "רשות לנשמת" הנקרא בשחרית של שבת לפני תפילת "נשמת כל חי". הדובר פונה אל נשמתו להתבגר ולהתמסר לעבודת הבורא.
- משמעות השיר: זניחת "הזמן" של העולם הזה. זהו זמן חומרי, גשמי וחולף של הבלים. זאת לטובת התבגרות שיש בה הכשרת הנשמה לתכלית נצחית של מוסר וחיפוש קרבתו של אלוהים.
- דוגמה ראשונה לציור לשון: "ישנה בחיק ילדות" – מטאפורה זו מציירת את הנשמה כתינוקת הישנה בחיק אם. זה אמנם נעים. אך זה נראה מביך אם אדם מבוגר לא מתנהג כמצופה ממנו וישן בחיק אמו. גם על הנשמה להתנהג בהתאם למצופה ממנה ולהפסיק להתפנק.
- דוגמה שנייה לציור לשון: "התנערי מן הזמן כציפורים/ אשר מרסיסי לילה יתנערו" – ההתנערות של הנשמה מהבלי "הזמן" היא כמו ציפורים המתנערות בבוקר מטיפות טל. דימוי זה בא לשכנע את הנשמה שפעולת ההתבגרות אינה קשה ואף טבעית.
- דוגמה שלישית לציור לשון: "דאי כדרור למצוא דרור ממעלך". זהו דימוי של הנשמה לציפור דרור העפה. כמו הציפור כך הנשמה עדינה. כמו הציפור העפה למעלה ומתנתקת מהארץ, כך גם הנשמה מתרחקת מהארצי והגשמי. הדימוי מחזק את נסיונות השכנוע של הנשמה שהתהליך ההתבגרות הוא קל וטבעי: הנפש הטהורה מחטאים (ממעל) תוכל לעוף בקלות כמו ציפור דרור.

5) הכניסיני תחת כנפך/ ביאליק

- שיר זה הוא מונולוג של הדובר, המופנה לנמענת אהובה תוך בקשה למקלט חם ומגונן. בשיר זה מבנה מעגלי, שכן הבית הראשון והבית האחרון זהים.
- בעקבות שלושת הבתים האמצעיים הבית האחרון מקבל משמעות חדשה.
- בשלושת הבתים הדובר מתוודה על חיים של חסר, אבדן, ייסורים ואכזבה: "אומרים, יש בעולם נעורים -/היכן נעורי?", "אומרים, אהבה יש בעולם -/ מה זאת אהבה?", "הכוכבים רימו אותי, /היה חלום – אך גם הוא עבר:/ עתה אין לי כלום בעולם - ". הדובר בודד ומנותק, מעצמו, מחוויות חיים בסיסיות ביותר, משאר האדם. הוא מדווח על חיים של חסר ורמיה מכוונת של העולם.
- בבית הראשון נראה שיש תקווה בלב המשורר לאהבתה של אשה. זוהי פנייה אל נמענת שהיא, כביכול, שילוב של אם, אחות, אהובה ושכינה. פנייתו מסתברת כבקשה לעתיד, שיש סיכוי כלשהו שתתקיים ותפיג את הצער בו הדובר שרוי.
- לעומת התקווה לאהבה בבית הראשון, הרי שהבית האחרון בא אחרי פירוט של אכזבות קשות, חוסר אמון והיעדר חלומות ותקוות. בית זה מראה תהליך-מחזורי-מעגלי היכול להיקרא כביטוי להתפכחות. החזרה על הבקשה שהופיעה בבית הראשון, היא חזרה המדגישה את "היתקעות" הדובר במצבו הקשה. היא מדגישה את תחושת החיפוש המתמיד והכושל, את חוסר המוצא וניפוצן הסופי של האשליות. הדובר מבטא כאב של מי שאין לו לאן לשוב ואין לו למה שיתגעגע. בעוד שאת הבית הראשון קראנו כתקווה למציאת אהבה, הרי שאת הבית האחרון נקרא כחיפוש מקלט והגנה מפני עולם חסר אהבה.

7) "שיר אמי והנחל"/"אצ"ג

- השיר בנוי משלושה בתים.
- שני הבתים הראשונים ארוכים ומוקדשים לתיאור הדמיוני של האם הרוחצת בנחל בדמדומים.
- הבית השלישי קצר . תמונת דמים – תיאור הזוועה ברצח האם ובחוסר האונים של הדובר.
- המבנה מדגיש שחיי האם נקטעו בפתאומיות ובאכזריות רבה.
- צימצום תיאור האסון לעומת תיאור החיים הארוך מעצים את האסון ואת סערת הרגשות של הדובר.

11) "שני יסודות"/"זלדה

- שני יסודות מיוצגים ע"י הלהבה והברוש: יסוד האש ויסוד האדמה.
- הלהבה- חמה, שורפת, מחממת ומכלה, דינמית, יכולה להשתולל ולכבות, צבעיה עזים- אדום, צהוב, היא בלשון נקבה.
- הברוש - סטטי- מושרש באדמה, רם וזקוף, לא בעל יכולת השפעה ישירה כאש (שיכולה לחמם ולשרוף), יכול להישרף ולהכלות ע"י האש, צבעו אחיד ושקט- ירוק, והוא בלשון זכר.
- הלהבה מדברת הרבה ובהתלהבות רגשנית, הברוש שותק.
- קווי דמיון ביניהם: שניהם חלק מיסודות הטבע (אש, אדמה) ותלויים בהם לקיומם, צורתם החיצונית דומה (כקווים ארוכים), ובשניהם יש טירוף, חירות, דמיון ורוחניות, אם כי בסדר שונה.
- דרכי עיצוב: מבנה השיר – צורה גראפית צרה וארוכה בדומה לצורת הלהבה והברוש.
- אנאפורה -- "בלי שמץ של..", לעומת "שיש בו"

פרק שני – סיפור קצר

(19) האדונית והרוכל/ עגנון

שתי דמויות – הרוכל – יוסף יהודי, האדונית הילני נוצריה
-האדונית והרוכל הוא סיפור פנטסטי, שהיסודות הריאליסטיים בו משמשים את
הפנטזיה ומסייעים ביצירת אוירה מיוחדת סביב המפגש בין יוסף להילני.
-המפגש עם הילני גרם לו לשבת ישיבת קבע כבעל משפחה, אך רק לזמן מועט
שכן החיבור של יוסף היהודי הרוכל חסר הבית, תרתי משמע, עם הילני הנוצריה
האדונית לא יכול להצליח
-מרוכל אשר תר אחרי פרנסה בשלג ובקור העז הוא חי אצל אדונית שזנה
ומפרנסת אותו
-מתפתה לקנות את לבה בדברי חנופה, הוא רואה את עצמו כמחזר לגיטימי
ונשאר לגור עמה.
-כאשר תקפו ימים, שבועות וחודשים והרוכל נוכח לדעת שאין הוא יודע על הילני
יותר משידע עליה ביום שהגיע אליה; והשאלות אודות האדונית נותרו ללא מענה:
ממה היא ניזונה והאם באמת בעליה בְּכֹרֶסָה החלו טורדות את מנוחתו עד
לסיוטים בלילה;
-הרוכל איבד את שיווי משקלו ולראשונה חש שהנדודים בחוץ בטוחים מהשהות
במחיצת האדונית.
-יוסף חוזר לאחר שקרא בחוץ את קריאת שמע ומכיר בהתרחקותו מן הדת וניצל
מהאדונית שתקפה אותו בסכין שקנתה ממנו.
-לאחר מותה חזר לחזר אחר הפתחים.
-משמעותו האלגורית של הסיפור יכולה להיות התייחסות ליחסי יהודים-נוצרים
בעולם היהודי הישן באירופה וכך יש לראות את הסיפור. כסיפור אזהרה מפני
התבוללות, שכן היא מובילה לאבדון היהדות.
-ההתרחקות מהדת והתבוללות הובילו כמעט להטמעות פיזית של היהדות
בנצרות (=הילני אוכלת את יוסף), והשמדת היהדות.
-נראה שיוסף לא למד מההתנסות וחזר לְחַזֵּר על פתחי ערלים. עגנון מזהיר
שאם לא נלמד משגיותינו בפעם הבאה לא תהיה הצלה.

20 יגון/ צ'כוב

-תאור סביבה - הסיפור נפתח בתמונה המתארת נוף חורפי מושלג בעיר "סנט – פטרבורג. באמצע הככר עומדת כרכרה הרתומה לעגלה ועליה העגלון יונה פוטאטוב.

- השלג יורד ומכסה את שניהם. שניהם כישות אחת. הנוף משקף דיכאון, קיפאון נפשי ואבל. אסון כבד נפל עליו כמו ערמת שלג והקפיא את נפשו.

-השלג היורד בלי הרף ומכסה את העולם קובע את האווירה בסיפור – אווירה של קור, ניכור, עצב ובדידות.

-העיר הגדולה מתוארת כמנוכרת צפופה, "מערבולת מפלצות – אורים, רעש וטרטור בלתי פוסק, ואנשים מתרוצצים", אך האדם בודד בה. האנשים זרים זה לזה ובין כל האנשים הרבים אין אדם שיקשיב ליונה.

-העיר הגדולה מתוארת כמפלצתית, עויינת, גיהנום אפרורי ולכן "שד" ו"שטן" מוזכרים בתדירות גבוהה.

-הסיפור "יגון" מתאר אווירה קשה, קור, עצב ובדידות. הוא מצייר תמונה קודרת ביותר של העיר הגדולה הבולעת אל קרבה את האדם הבודד, הנתון במצוקה ומשתוקק לנחמה. האירוניה הזועקת מעצם הניגוד בין הסוּסה האנושית לבין בני-האדם המתבהמים מכוננת את הביקורת החברתית העומדת במרכז היצירה. ההמון מתואר במושגים של "מערבולת, המוצפת אורות פלצות, שוקקת טרטור אין-קץ ורוחשת אנשים אצים-מתרוצצים בלי הרף". החברה האנושית מוצגת כגוש אנונימי הצועק ומגדף וסוגר מכל עבר על האדם הקטן, חסר-ההגנה ורדוף היגון.

20) העיוורת/ שטינברג

תיאורי הסביבה ומזג האוויר

- תיאורי הסביבה בסיפור משלבים בתוכם מוטיב שלג וקרח: "בחוץ השלג הראשון נופל שם בלי קול... שלג נופל עכשיו" (פרק ג'), "השלג אשר ירד בחוץ, היכה בפניה, וחנה הקשיבה בשום לב לאיוושת השלג הנופל לרגליה, לשאון הרוח הנושא את השלג" (פרק ד'); "אך הנה התחיל הקרח נמס, ובבית נשמע כל היום שאון נטפי המים... באותו יום ראשון של הפשרת שלגים... פתח האיש ר' ישראל את פיו כלפי אשתו..."
- תרומת תיאור הסביבה למשמעות הסיפור: כל הסיפור מתרחש בעונת החורף, הכוללת שלגים ורוחות. השלג מטאפורי לקור האנושי הסובב את חנה. תפקידו של השלג להבהיר את המרחב האנושי בו חיה הדמות המרכזית בעלילה. בשל הניכור הזה יקשה על חנה להגיע אל האמת הנכספת.
- צבעו הלבן של השלג מרמז על המוות ההולך וקרב.
- מהרגע בו מתחיל השלג להפשיר, מתקרבת התעלומה לפתרונה. השינוי במזג האוויר מעיד על השינוי שיחול בחיי חנה: בתה מתה, והתעלומה נפתרת.

הדפיקות על חפצים שונים

- במקומות רבים בסיפור מופיעים תיאורי חפצים בהקשר של דפיקות עליהם: המטה של הבעל "דופק דפיקה אחר דפיקה..."; השומר "משמיע דפיקות מדודות"; העגלון אמר לחנה לחכות בעגלה עד שידפוק בחלון הבית ויעיר את בעלה; חנה מזהה את הדפיקות על החלון כדפיקות "על חלון קטן אשר לבית ערלים"; לבה דופק כשהיא שותה את התה בזמן שבעלה מביט בה; דפיקות חזקות על החלון בעיצומו של הלילה; הגדול בילדים דופק על זגוגית החלון; בשעה שהילדה חולה "נשמע קול דפיקה של נטפי המים הנופלים מהגג".
- תרומת החפצים והדפיקות עליהם למשמעות הסיפור: מוטיב הדפיקות מופיע בצמתים חשובים בעלילה. דרכו חושפת חנה אמיתות מסוימות, למשל שהיא נמצאת בשוק, שבעלה זקן וכדומה. הדפיקות ממקדות את חנה העיוורת ועוזרות לה להבין מעט מן המתרחש סביבה, ומפצות על היעדר ראייה.

- חשוב להעמיד את מוטיב הדממה לצד מוטיב הדפיקות על החפצים. בניגוד לדממה הרועמת המלווה את חנה, בולטות הדפיקות המעצימות את המתח המתהווה בסיפור. הרי ברור לחנה (ולקוראים) ששיקרו לה. אבל עד כמה בדיוק – לא ברור.
- הדפיקות הן כמו תקתוק שעון המחיש את הקץ. אט אט, כמו בקצב קבוע מראש, תלך האמת ותיחשף. האמת נגלית ככל שהדפיקות הולכות ותוכפות.

(21) "דבר קטן וטוב" / ריימונד קארבר

- כותרת הסיפור לקוחה ממשפט שאומר האופה בסוף הסיפור בהקשר למזון. האופה מנחם את אן והווארד ומגיש להם לחמניות חמות וטריות באומרו ש"אוכל זה דבר קטן וטוב בזמנים כאלה". משפט זה מעניק לסיפור את הכותרת ומדגיש את מוטיב המזון והאכילה כמוטיב המעצב את משמעות הסיפור.
- הלחמניות הפשוטות שמגיש האופה בסוף הסיפור עומדות בניגוד לעוגה הצבעונית המקושטת שאן מבקשת מהאופה להכין בתחילת הסיפור. בתחילת הסיפור אן מגיעה אל האופה ומבקשת ממנו להכין עוגת יום הולדת מפוארת ליום הולדתו של בנה סקוטי. העוגה המקושטת בחללית מייצגת את הזיוף בחברה האמריקאית. זו חברה שמעדיפה את הכל "בגדול". במקום להכין עוגה ביתית, אן קונה עוגה. במקום להעדיף עוגה פשוטה, אן קונה עוגה מפוארת. החללית מייצגת את שגעון הגדלות של האמריקאים הרוצים לכבוש את החלל ומשקיעים בכך ממון ואנרגיות בזמן שבתוך החברה האמריקאית יש בעיות וחוליים רבים (פערי מעמדות המיוצגים בדמות האופה או משפחתו השחורה של פרנקלין, ניכור, חוסר מוסר של נהג בתאונת פגע וברח ועוד).
- האופה מתקשר אל בית משפחת וייס כדי לתבוע את התשלום עבור העוגה. מאוחר יותר הוא מתקשר בשעות משונות כדי לתבוע את

עלבוננו. הוא משקיע את נשמתו במזון שהוא מכין, ואילו הסביבה מתייחסת אל מזון זה בזלזול כאל קניין חומרי.

- צריך לשים לב לאנלוגיה הניגודית בין משפחת וייס לבין משפחתו של פרנקלין ביחס לאכילה. שתי המשפחות מגיבות אחרת למשבר הפוקד אותן. אן והווארד אינם מסוגלים לאכול, בעוד שהמשפחה השחורה בבית חולים ממתינה כשהיא מוקפת בעטיפות המבורגר וכוסות. זו משפחה שמנסה לשמור עד כמה שאפשר על "שפיות" ו"נורמאליות" במצב החריג בה היא מצויה.
- בסיום הסיפור האופה מגיש לאן והווארד ממעשה ידיו. החום של הלחמניות מטונימי לחום המנחם שמקרינה נפש האופה על ההורים השכולים.
- האופה מצפה שיאכלו מן המאפים. האכילה של ההורים תלמד שהם סולחים לו.
- האופה הפשוט ניחן ברגישות רבה: הוא יודע בדיוק למה זקוקים ההורים האומללים. הוא מגיש להם ממעשי ידיו ברוחב לב ובאמפתיה. הוא
- היחיד שמנחם אותם בעת השבר הגדול (בניגוד, למשל, לבני המשפחה של אן והווארד שאינם נוטלים חלק פעיל בסיפור).
- האופה מרגיש שהעשייה שלו מביאה ברכה ושמחה לאחרים, וגם זו נחמה לחיי הבדידות שלו ועבודת הפרך.
- לחם הוא מוצר בסיסי, ראשוני. האופה נותן זוג וייס את העיקר – הדבר החשוב בחיים, קשר בסיסי ומערכת יחסים אמיתית ותומכת.
- אכילת לחם הקודש היא טקס נוצרי המשחזר את הסעודה האחרונה של ישו (אותה אכל עם תלמידיו לפני שנתפס על ידי הרומאים ונצלב). גם ישו חילק לחם לתלמידיו בסעודה האחרונה. זהו ביטוי של חסד. האלוזיה הנוצרית יוצרת קשר בין האופה לבין ישו. שניהם מחלקים לחם כפעולה המבטאת חסד. בכך מודגש השינוי בדמות האופה מאופה גס לאדם בעל רגישות וחסד. גם צורת ישיבתו של האופה כשכפותיו גלויות כלפי בני הזוג, היא אלוזיה לצורת ישיבתו של ישו בציור המפורסם של דה-וינצ'י – "הסעודה האחרונה".

פרק שלישי: דראמה.

(22) בית בובות/איבסן

שתי הדמויות – נורה ובעלה הלמר

-נורה בובה – ילדה מעריצה את בעלה ברובו של המחזה.
-יסייהם מזכירים יחסי הורה – ילד.
-מסתירה עוגיות כמו ילדה .
-בעלה מכנה אותה בכינויי חיבה ילדותיים. "סנאית קטנה שלי"
-מתייחסת להלמר כתחליף אב.
-ממלאת את חובות הנישואין.
-יודעת שאמירת אמת תקלקל את הקשר ביניהם.
-כשהסוד מתגלה הלמר "מחליף את עורו" פונה בהאשמות כלפי נורה.
-מציג חוסר אהבה ומכנה אותה "אשה מטומטמת"
-כאשר נודע לו שהסכנה נעלמה חוזר לדמותו האוהבת ומגינה.
-נורה מוכיחה אותו על יחסו אליה כאל חפץ. על חוסר הערכה ועל התנהלות חיההם.
-הלמר מנסה לפייסה.
-נורה מחליטה לעזוב.
-דיאלוג הסיום לעומת המפגש הראשוני של הצופה עם דמותם של נורה והלמר באקספוזיציה ממחישים את השינוי הדרמטי ביחסיהם.

(23) בית בובות / איבסן

-במרכז היצירה – "הסוד" – מעשה שנעשה מהאהבה – נורה לווה כסף ומזייפת חתימה כדי להציל את בעלה.
-כדי להשיב את הכסף וכדי להעלים את מעשיה היא משקרת ועושה דברים הנסתרים מעיני הסובבים – עבדה בהעתקות.

-הסוד והמעשים מתגלים בדיאלוג שבין נורה ללינדה בתחילת המחזה.
-בקריאת המכתב הראשון, לקראת סוף המחזה, מתגלה הלמר באנוכיותו.
-גם המכתב השני מחדד את תכונתו זו.
-בדיאלוג הסיום - נורה משיבה להלמר ואומרת: "אני כבר לא אוהבת אותך"
-היא תארה לעצמה מצב אידאלי בין בני זוג בו האחד מודע למצוקת האחר ויחד הם נושאים בעול המשותף.
-למרות אהבתה, נורה טורקת את הדלת ועוזבת.

- סעיף א – כיצד הקטע מאפיין את הירשל**
- הקטע המתואר מתאר את הירשל טרם חתונתו ומצביע על הניגודים באופיו של הירשל. מצד אחד הירשל ביקורתי, אך מצד שני הירשל עושה את רצון הוריו והחברה ומקבל בשתיקה את מרותם.
  - הירשל כסוחר עומד מול מאזניים. יש בכך מטאפורה לצורת חשיבתו על העולם. הירשל מעמיד את בלומה ואת מינה משני צידי המאזניים ושופט אותן מי אשמה במצבו.
  - הירשל נותן לגורל לשלוט בו. הוא פסיבי. הוא נתון במיוחד לשליטת אמו צירל. מוזכרת בקטע השיחה במרתף בינו לאמו. בשיחה הזו הירשל מגלה את דבר השידוך למינה. אמו חושפת בצורה ברורה את השקפת עולמה אודות זניחת הרגש לטובת יחסי אינטרס כלכלי ונישואי מעמד. הירשל אינו מסוגל למרוד באמו. הוא משתף עמה פעולה והופך לסוחר בחנותה. הקטע מתאר אותו כסוחר מוצלח ש"כל פנייה ופנייה שלו מביאים ריווח".
  - הירשל מתעלם מכך שהיתה לו הזדמנות להיות עם בלומה, בביקורו השני בחדרה כשנרדם על מיטתה והיא באה וליטפה ראשו. הירשל מתעלם מכך שכשהיתה לו הזדמנות זו אז הוא החמיץ אותה ובחוסר בגרותו הוא ברח מן החדר. הוא מתעלם מאשמתו ואף מרהיב עוז להאשים את בלומה בניתוק הקשר: "הרגיש שלא מינה חייבת בדבר, אלא בלומה, שאילו הראתה לו פנים שוחקות לא היה מקום למינה... והיום יש לו טינא על בלומה... כל מה שבא עלי לא בא אלא על ידי זו שהניחתני והלכה לה".

סעיף ב – ההתפתחות בהירשל בהמשך הרומאן

- האופי המרדן/ביקורתי מחד אך הממושמע וכנוע מאידך יתבטא בהמשך גם בסעודת האירוסין "מלווה מלכה". הירשל ינסה למרוד בהוריו ובחברה בכך שלא יאכל דבר במהלך הסעודה, ישב כפוף וישתוק. כך הוא לא ישתתף בטקס החברתי של הסעודה. כך לא ישתף פעולה עם החברה הזללנית והחומרנית. בסופו של דבר המרד של הירשל נכשל ברגע שהגישו קינוח פשטידה ש"מטבעות סוכר" עליה. זהו רמז מטרים להתפתחות שחלה בדמותו של הירשל בהמשך הרומאן. בנקודות
- הבאות אתאר כיצד הוא מתרחק ממינה תחילה, אך לבסוף מבין שהיא מתאימה לו ושעליו להתפשר עם המציאות.
- הירשל מתחיל להתרחק ממגע עם אשתו לאחר נישואיהם. הוא שמח שסופיה מגיעה לביקורים ובכך מונעת ממנו להגיע לאינטימיות עם אשתו. הוא קורא ספרים ובכך נמנע מאשתו. הוא משתעמם כשהיא מספרת לו על חלומותיה. הוא משקיע עצמו בעבודה.
- הירשל מפסיק לישון וסובל מנדודי שינה. הוא מפסיק לאכול בשל רצונו שיפטררוהו מגיוס לצבא. חוסר שינה ואכילה מדרדר אותו פיזית. הדרדור הפיזי מאיץ את הדרדור הנפשי.
- במסגרת טיוליו הוא הופך לאובססיבי כלפי בלומה ומגיע הרחק אל קצה העיר שם היא מתגוררת בבית מזל. באחד מביקוריו בליל חורף הירשל מבין שבלומה בולמת עצמה עולמית ממנו. ביקור זה הוא צומת מרכזי ממנו יתחיל תהליך ההדרדרות לשגעון.
- מוטיב התרנגול מלווה את תהליך שגעונו של הירשל. הירשל הופך לאגרסיבי וחולם להרוג את כל התרנגולים שבעולם. התרנגול מסמל מספר בעיות איתן הירשל מתמודד: א) התרנגול מכונה "גבר". מכאן, שהוא מסמל את גבריותו הפגומה ומסורסת של הירשל. ב) תרנגול קורא בזמנים קצובים. לפיכך הוא סמל לזמן. הזמן מייצג את הסדר החברתי והמסגרת.
- ג) שגעון. הירשל, שבמישפחתו משוגעים לא מעטים, חושש מהשיגעון.
- הירשל הופך לאגרסיבי ונזכר בסיפור אלים אודות חסיד שרצח באכזריות תרנגול. מפחד שהוא כל כך שונא את אשתו וכל כך גואה בו האלימות, הוא מחביא את הסכין שלו.

- לאחר התמוטטותו הירשל נשלח אל בית המרפא של ד"ר לנגזם. אפילו הידיעה על הולדת בנו בכורו לא שימחה אותו. הוא בדיכאון. במהלך הטיפול הירשל מחזק גופו בעבודת הגן. הוא מבין שעליו להיות מציאותי ושאהבות גדולות שייכות לספרים. הירשל מתפייס עם עירו שבוש הבאה אליו בחלום. הוא "חוזר לנורמליות". כעת הוא מכריח עצמו לאהוב את אשתו ובנו. בעוד שבעבר טיל הירשל לבד מחוץ לעיר, הרי שכעת הוא מטייל יחד עם מינה במרכז העיר ונפגש עם אנשים.
- להירשל ומינה נולד בן חדש. את משולם הירשל שולח אל הורי מינה. הוא לא מוכן לקבל את זה שהילד החולני מושך כל כך הרבה תשומת לב ממינה על חשבוננו שלו. הירשל האגוצנטרי מחפש אהבת אם מבלומה. בעוד שמשולם החולה היה מטונימי למערכת היחסים החולה והרעה בין הירשל ומינה, הרי שכעת נולד בן שני.
- הירשל הופך לדמות בינונית וחומרנית. הוא זורק בבוז מטבע לקבצן עיוור. הוא מתרחק מרוחניות ושמח שמינה בינונית כמותו ולא ביקשה לנגן בפסנתר למרות שלמדה לנגן בעברה. הירשל משנה תפיסתו כלפי מינה ורואה את "עיניה האימהיות" בהשוואה לבלומה הנראית לו עכשיו קרה ומרוחקת ובעלת "עיניים חשדניות".

(26) "קאטרינה" / אפלפלד

- מבנה מעגלי. הפרק הראשון והפרק האחרון הם אותו דבר.
- בפתיחה היא אשה זקנה שבקרוב ימלאו לה שמונים שנה.. היא חוזרת לכפר מולדתה לאחר שנעדרה ממנו שישים ושלוש שנים.
- בסיפור הפנימי – היא מספרת על חייה מילדותה בכפר לאורך התבגרותה ודרך חייה בכלא.
- בסיום חוזרת קאטרינה אל תחילת הסיפור ומספרת כמעט באותן המילים את מה שסיפרה בהתחלה.
- קאטרינה חוזרת לכפר מולדתה, שבו יש את שורשיה, אנשים שמכירים אותה.
- תחושת הייעוד מביאה אותה אל נקודת ההתחלה.
- המקום עצמו אינו משתנה, המבנה הוא מעגלי, ויש לזה כמה מטרות: העובדה שכפר מולדתה לא השתנה מצביעה על השינוי הגדול שחל בה. זה מה שמראה על השינוי המהותי שחל בדמות עצמה, היא רואה את העולם ואת

האנשים בעיניים שונות. היא מגיעה לכפר עם ראייה שונה ותפיסת עולם שונה. עכשיו ניתן לדעת מדוע החלון הפתוח מסמל אותה, הרצון לשאוב ידע, היכולת להשתנות. הראייה החדשה שלה משפיעה על תפיסת עולמה כלפי בעלי החיים.

- השיבה בקיץ במלוא האור משקפת את כל התהליך שעברה קטרינה. רק עכשיו אנחנו מבינים טוב יותר משום שקטרינה מבינה עכשיו את כתבי הקודש באור נכון יותר ומדוייק יותר. ההבנה שלה עמודה וברורה משום שהיא עברה תהליך, ולכן מבינה טוב יותר את פני הדברים.

- היא מסבירה מדוע היא חוזרת דווקא לכאן, היא מסבירה שחזרתה באה למעשה מלמעלה. היא מאמינה שהיא תצליח לשכנע את הרוחנים דווקא בכפר מולדתה, משום שהם יראו ויאמינו בשינוי שחל בה. ומשם תצא הבשורה שיהודים אוהבים ומקבלים. האמונה שלה היתה בהתחלה כפייה דתית, לא היה קשר בינה לבין הדת. בסיום הדרך שלה מגיעה לבחירה דתית, דרך בדיקה ודרך מפגש ארוך שנים עם אוכלוסיות יהודים שונות, זאת לא היתה בחירה קלה כי היהודים לא קיבלו אותה.

- בסיום קטרינה שוב מתוודה על חטאיה שלה וזוהי הסיבה לחזרתה לכפרה. היא חושבת שבכפר מולדתה היא תוכל להתנקות מחטאיה. חזרת המים אל הנהר היא חזרתה שלה אל המקורות והשורשים, הדבר הכי טבעי בשביל קטרינה זה לחזור לנקודת ההתחלה.

- היא מסיימת את סיפור חייה בעבודה שלמתים יש מה להגיד והיא תגיד את דברם.

27 רומן – כל החיים לפניו / אמיל אז'אר

- כל החיים לפניו" הוא רומאן על בדידות האדם. שם היצירה רומז על כך. כאשר מומו שומע מד"ר כ"ץ שמצבה של רוזה רע וחסר-תקווה, מגיב מומו בכי. הרופא מנסה להרגיעו באומרו: "לא כדאי לבכות, ילדי. זה טבעי שהזקנים ימותו. יש לך כל החיים לפניך"

- - זהו ביטוי אירוני ביותר נוכח מצבו של מומו. אין לו הורים, ללא משפחה ובלי חברים – נתון מומו בבדידות כמעט מוחלטת.

- רוזה היא הנפש האנושית היחידה שאכפת לה ממנו והיא קרובה למותה. לאחר מותה, אמנם כל החיים לפניו, אלא שחיים אלו מזמנים למומו בעיקר בדידות ומצוקה, תוך מאבק קשה שיתלווה לאלו.

-האמירה של ד"ר כץ נועדה לעודד את מומו. ד"ר כץ רואה אותו כאיש צעיר שכל החיים לפניו – מי שיש לו תקווה, זמן ואפשרויות, ולכן למומו יכול להיות עתיד טוב. מטרתו של ד"ר כץ הייתה לנחם ולגרום למומו לראות את עתידו באור אופטימי, אבל מתגובתו של מומו ניתן להבין שמטרתו לא הושגה, אלא להפך. במקום שמומו ירגיש מעודד הוא חש עוד יותר מאוים ומפחד. "איזה גועלי. הוא מנסה להפחיד אותי או מה..". אחר כך הוא מעודד את עצמו: "זאת לא סיבה לקבל כבר עכשיו מרה שחורה". מומו שחי ורואה את החיים בעליבותם ובסירחונם סבור שעתידו לא יכול להיות טוב יותר מההווה, אלא להפך.

- מומו לומד מחמיל כי אהבה בין שני אנשים הוא הפתרון הטוב ביותר לבדידות האנושית.

-חמיל - מוכר שטיחים לשעבר, היה יושב קבע בבית-הקפה השכונתי. מומו נהג לשוחח עמו בעת מצוקה וממנו למד את חכמת החיים. חמיל שימש למומו "מורה נבוכים". מורה רוחני, הוא צבר הרבה ניסיון וחוכמה, הן בשל גילו המופלג והן בשל ספרים שהרבה לקרוא - ובראשם "עלובי החיים" מאת ויקטור הוגו.

-השאלה הגדולה שהטרידה את מנוחתו של מומו ועלתה לדיון מדי פעם בשיחותיו עם חמיל היתה: האם אפשר לחיות בלי אהבה? בשאלתו התכוון גם לעצמו וגם לגברת רוזה. חמיל העניק למומו את התשובה שאי-אפשר לחיות בלי לאהוב מישהו - תשובה שעיצבה במידה רבה מאוד את אישיותו של מומו.

-מומו גם שאב עידוד וחיזוק מפילוסופיית החיים של האדון חמיל באשר לפערים האנושיים בין עלובי החיים. ממנו הוא למד שאין המעמד החברתי מעיד על מידותיו של האדם, אלא אופיו של כל אדם, בלי קשר למצבו הסוציו-אקונומי, הוא שקובע בסופו של דבר את איכויותיו האנושיות. בדמותו המיוחדת, מייצג חמיל את השכל הישר הצומח מקרקע מצוקה אך מעניק השראה ותקווה לכל השובב אותו.

-סיום הרומאן מהווה חיזוק לאמירה האופטימית של הרופא, מאחר ומומו מצא משפחה, שנמנית עם החברה "המהוגנת והמכובדת". מלבד העובדה שיש למומו סיכוי להווה ועתיד טובים יותר, הוא אינו בודד יותר.

פרק חמישי: סיפור שלא נלמד

(28) "לב הזהב האבוד" / ראובן מירן

- מוטיב הוא פעולה או חפץ החוזרים מספר פעמים. החזרה באה להדגיש רעיון מסויים ולבנות את משמעות היצירה.
- מוטיב החיפוש הוא מוטיב מרכזי בסיפור.
- החיפוש בעיניים עצומות מרמז לכך שמדובר בחיפוש פנימי. בתוך הנפש.
- זהו חיפוש פנימי הבא על חשבון המגע עם הזולת.
- הדמות הראשית היא גמלאי שהיה בעברו סוכן נוסע. התזוזה שבנטיעה טבועה עמוק באופיו, כך שגם אחרי שהפסיק לעבוד, נשאר בתנועה ו"נהג לשוטט מדי בוקר על חוף הים".
- לא רק הוא נטש חברת אדם. "חבריו" לעבודה נטשו אותו בחברת גלאי מתכות.
- מחיפוש אחר חפצים באמצעות גלאי מתכות הרגיש רק למתכות, חל מפנה בדמות ההולכת לחפש אחר משהו אנושי.
- "לב זהב" הוא מטאפורה לרגש רחום סלחן וטוב לב. את בעלי לב זה הולך לחפש הזקן. מעניין שלב זה הוא לב-"גוש מתכת בגודל אגרוף אדם". יש בכך מטאפורה לאותו גמלאי שהתנתק מחברה אנושית ולבו הפך למנותק. כעת הוא חוזר אל חברת אדם בחיפוש אחר אנשים טובים עם "לב זהב".